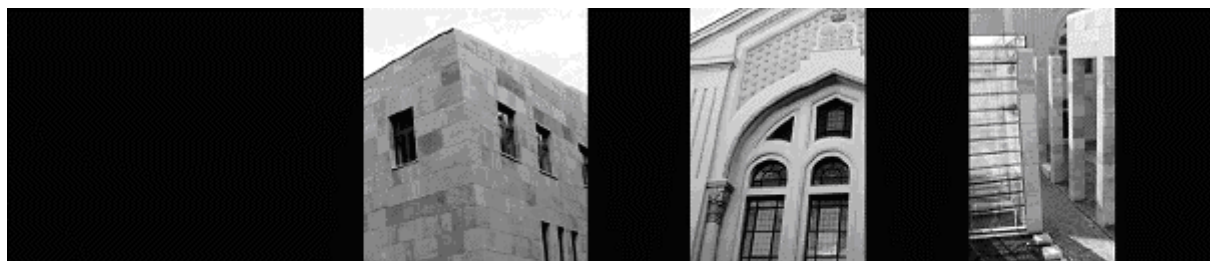

*„Készült a Holokauszt
Emlékközpontban, 2006-ban”*

HOLOCAUST DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT ÉS EMLÉKGYŰJTEMÉNY KÖZALAPÍTVÁNY

2005. szeptember 8. Ismerkedés

2005. szeptember 15-én Licskó Gabriella tartott előadást :

Zsidó nép története

- Héber, izraelita, zsidó kifejezések ugyanazt jelentik.
- A Biblia Ábrahámot ivriként-héberként említi – az Eufrátesz-folyam kelet partjáról jött. Ivri=túlparti.
- Izrael Jákobnak, Ábrahám unokájának új neve volt, ezért nevezik tizenkét fiát és azok leszármazottait Izrael gyermekeinek, izraelita nemzetnek vagy népnek.
- A zsidó szó Judának, Izrael fiának, a 12 törzs közül a legtekintélyesebbnek a nevéből ered. Ezen a néven vált ismertté az egész nép, Izrael Északi Királyságának Kr. E. 722-ben bekövetkezett bukása után, melynek tíz törzs esett áldozatul, s melyet csak a Júdeai Királyság alattvalói éltek túl.
- Ezért nevezik a népet zsidónak, hitét judaizmusnak, nyelvét hébernek, országát pedig Izraelnek.
- Ez a nép Izrael, a kb. 3800 évvel ezelőtt élt Ábrahámától, a hébertől származik.

A judaizmus alappillérei:

- a nép
- a nép, mint család
- egy nyelv
- közös emlékezet
- közös sors
- vallás
- rokoni kötelék.

2005. szeptember 22. Újra Licskó Gabriella tartott előadást zsidó vallás címmel

Chanuka

Chanuka ünnepe kisleév hó 25.-én kezdődik és nyolc napig tart. Annak a győzelemnek állít emléket, amelyet a Makabeusok három évig tartó szabadságharc után arattak az Izraelt elfoglaló szíriai görögök fölött. A harc i.e. 165-ben a Jeruzsálemi Templom visszafoglalásával ért véget. A chanuka azt jelenti, felavatás".

A legfontosabb dolgok: - szabad dolgozni - minden este meggyújtja a chanuka menóra lángját.

Purim

Purim egy napos ünnepe ádár tizenegyedik napján, egy hónappal Peszách előtt van. Arról emlékezünk ezen az ünnepen, hogy a perzsa uralom alatt élő zsidó közösség, amelynek a kiirtására Hámán gonosz tervet szőtt megmenekült. A pontos dátum között van némi bizonytalanság, de valószínű i.e. 450 körül történhetett.

Egyéb kivételes napok

- Tu B'shvat
- Lág Omer
- Jum Háacumánt
- Job Jerusálajim

2005. szeptember 29. Helytörténeti Gyűjtemény

IX. kerület és a zsidóság

A Ferencvárosi Helytörténeti Múzeumba látogattunk, ahol Gönczi Ambrus múzeológus tartott előadást. Hallhattunk a ferencvárosi zsinagógák elhelyezkedéséről. József Attiláról és Makai Ödönről beszélt, aki zsidó származású volt, s József Attila gyámja volt.

2005. október 6. Zsidó imaházak megtekintése

Belső- és Középső-Ferencváros

Az első egyleti imahely a Márton utcában alakult 1900-ban, 1907-ben a Ráday utca 31-ben,

1909-ben a Lónyay utca 25-ben avattak imaházat.

1911-ben már a Ráday utca 11-13. sz. alatt is működött imahely.

Az első imaegylet Fish Márkus Lónyay utca 15. számú házában működött, később Talmud-Tóra iskolával.

A Ferencvárosi imaház Egyesület a Tompa u. 2. szám alatt az ortodox Talmud-Tóra iskola és templom a Tompa u. 14/A. számú házban működött.

A Koma egyletnek a Lónyay utca 35. szám alatt volt imaháza.

A Soroksári út 11-13, illetve 25. szám alatt is létesültek imatermek.

A külső körzet temploma a Soroksári út 37. számú ház udvari épületében volt.

A kerület zsidósága 1902-ben a Soroksári út 33.sz. alatti imaházban tartotta istentiszteletét, mely 1872 körül nyílt meg. 1907-ben bezárták.

A Páva u. 39. számú telket 1909-ben vette meg a zsidó előljáróság, és 1910 pészahján már istentiszteletet is tartottak az imaházban (205 férfi, 160 női férőhellyel).

2005. október 13. Középkori zsidótörvények

Az európai diaszpóra kialakulása

A Római Birodalom létrejöttével a zsidók szétszóródtak az európai országokba. A rómaiak visszaéléseire véres lázadásokkal válaszoltak.

Titus Kr.e. 70-ben leromboltatta Heródes Templomát, ekkor hadifogolyként és rabszolgaként elhurcolták őket, hatvan évvel később Bar Kohba vezette a felkelést, melyet Hadrianus leverte, és feldúlta Jeruzsálemet.

Az üldöztetés, a magas adók, az éhínség miatt a zsidók nagy része menekülni kényszerült. Így szóródott szét a zsidóság a világ minden tája felé.

Caracalla császár 212-ben hozott rendelete alapján a birodalom valamennyi szabad polgára megkapta a római polgárjogot.

Constantinus a IV. században államvallássá tette a kereszténységet, s ezzel a zsidóságot védtelenné tette, illetve lehetővé vált a kollektív erőszak vagy népiirtás. A jogfosztás folyamatát az alábbi uralkodói és egyházi rendeletek alapján láthatjuk:

Zsidókra vonatkozó korlátozások Nyugat-Európában a középkorban

1. Tilos a vegyes házasság és szexuális kapcsolat keresztény és zsidó között (306. Elvirai Zsinat)
2. Zsidók és keresztények nem ehetnek együtt
3. Zsidó nem viselhet hivatalt (535, Clermonti Zsinat)
4. Zsidónak tilos a keresztény szolga vagy rabszolga tartása (harmadik Orleans-i Zsinat, 538)
5. Zsidóknak tilos az utcákon tartózkodni a nagyhét alatt (uo.)
6. A Talmud és más könyvek elégetéséről (12. Toledói Zsinat, 691)
7. Keresztény nem mehet zsidó orvoshoz (Truláni Zsinat, 692)
8. Keresztények nem lakhatnak zsidók házában (Narboni Zsinat, 1050)
9. A zsidók ugyanúgy kötelesek adózni az egyháznak, mint a keresztények (Genovai Zsinat, 1078)
10. Zsidóknak tilos pereskedni vagy tanúskodni keresztényekkel szemben a bíróságokon (3. Lateráni Tanácskozás, 1179)
11. Zsidók ruháikat jelvénnel lássák el (Oxfordi Tanácskozás, 1222)
12. Új zsinagógák építése tilos (uo.)
13. Keresztény nem vehet részt zsidó szertartásokon (Bécsi Zsinat, 1267)
14. Gettók felállítása (Breslauer Zsinat, 1267)
15. Keresztény nem adhat el zsidónak ingatlant, és nem bérelhet zsidó tulajdonú ingatlant (Budai Zsinat, 1279)
16. Megkeresztelt zsidó visszatérése korábbi hitére vagy a zsidó vallás felvétele keresztény által eretnekségnek számít (Mainzi Zsinat, 1310)
17. Zsidónak tilos egyetemi diploma megszerzése (Baseli Tanácskozás, 1434)

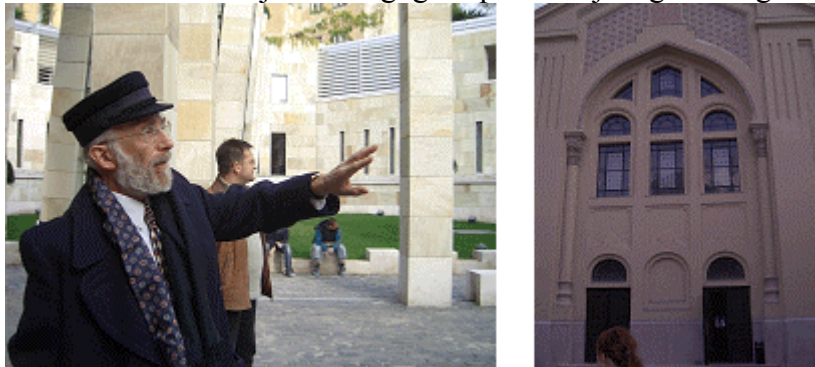
2005. október 20. Orbán Ferenc előadása a Páva utcai zsinagógáról

Szukot – sátrak, bódék, átmeneti szállások

Magyarország zsidó emlékei, nevezetességei című könyvét ismerve megkértük, hogy tartson számunkra előadást a Páva utcai zsinagógáról és az ünnepekről

Orbán Ferenc mutatja a zsinagógát Építészeti jellegzetessége: szamárhát

Az imateremben található

A tóratartó szekrény

A tóramutató használata

2005. október 27. Ferencváros története

Novellákat olvastunk fel:

- Krúdy Gyula: Őszi délutánok Cholnoky Viktorral (Cholnoky Viktorról)
- Páva utcai zsinagóga története forrás feldolgozás.

2005. november 10. Zsidómúzeum

Dohány utcai zsinagóga megtekintése Békés Anna tanárnő vezetésével

A budapesti zsidóság **központi temploma**, a Dohány utcai Zsinagóga **1855 - 59 között épült** az Osztrák - Magyar Monarchia idején, **Feszl Frigyes és Ludwig Förster** tervei alapján.

A világ második legnagyobb zsinagógája, Európában a legnagyobb. **Tornyai 43,6 m magasak, 53 m hosszú, 26,5 m széles.** Nagyobb ünnepeken közel **6000 ember** befogadására alkalmas, 2964 ülőhelyének fele (1492) a földszinten a férfiaknak, az emeleti helyek (1472) a nőknek vannak fenntartva.

A templom ún. **orientalista stílusban** épült, **mór, bizánci és török** elemek találhatók meg benne. Ez egy **neológ zsinagóga**, ami azt jelenti, hogy az istentisztelet héberül zajlanak, a nők és a férfiak külön ülnek, a kántor énekel, és e mellett orgonazene és egy negyven tagú kórus kíséri az istentiszteletet. A felújított, **5000 sípos orgona** eredetijén a megnyitón **Liszt Ferenc és Saint-Saens** játszott. A szentély fölött felirat látható, idézet Mózes 2. könyvéből: **“Napkeltétől napnyugtáig legyen dicsérve Isten magasztos neve.”** Az épület kinti bejárata fölött ez olvasható: **“És készítsenek számomra hajlékot, ahol lakhatom.”**

Szakkörösök a zsinagóga bejáratánál

Herzl Tivadar a cionizmus megteremtője Kegytárgyak

Széder-tál

Díszes gyertyatartók

2005. november 17. Auschwitz Album című film megtekintése Auschwitz

Varsótól 160 km-re fekszik, Himmler ezt a helyet szemelte ki a gáztettek végrehajtásának színhelyére.

Auschwitz I. táborvezetőjének 1940. május 1-jén nevezte ki Rudolf Höst. (A háború után ott akasztották fel, ahol elkövette vétkeit.)

A foglyok 70-80%-a elpusztult. 26 nemzet halottainak a helye ez a tábor.

Birkenau (Auschwitz II.)

1941-ben kezdték építeni. Az Auschwitz III. 1942-ben épült, 1942–44 között még 40 altábort kapcsoltak hozzá.

A Zyklon-B nevű kristályos anyagot használták fel, (eredetileg gyomirtószer volt), mely 27 C°-on gázzá alakul a levegővel érintkezve. Szürke lesz a haj tőle, ez látható Auschwitzban.

A tetoválást 1943-ban vezették be, a bal alsó karra került a szám, nagysága 1 cm-es volt. Csak Auschwitzban használták.

Appel a vigyázzállást jelentette, sokszor órákig kellett állni mozdulatlanul.

Képek Auschwitzról

Forrás: www.tte.hu (képek)

Az Auschwitz Album története

Auschwitzban általános fotózási tilalom volt, de a magyar zsidó transzportok érkezése idején Bernard Walter és Ernst Hoffman az SS Azonosítási Szolgálat vezetője és segédje engedélyt kaptak a Höss-akció megörökítésére. A rámpán és a vagonok tetejéről fotózták a válogatást, a halálraítélteket, a munkaképeseket, a krematórium előtt várakozó áldozatokat. Ez az album egyedülálló a világon, mert nyomon követi a kárpátaljai zsidóság megérkezésének egy napját. A Jákob család transzportja 1944. május 26-án reggel érkezett Auschwitz–Birkenauba. A család Kárpátaljáról, Bilkéről érkezett. Jákob Lili családja 2602 fős transzporttal érkezett meg. Az SS-orvos úgy döntött, hogy az apa, a három idősebb fiú és Lili munkaképesek. Lili édesanyját és két fiatalabb öccsét munkaképtelennek nyilvánították. Jákob Lili elkerült Birkenauból Thüringiába, Dora-Mittelbauba. A tábor lakói a felszabadulás előtti napokban tífuszt kaptak. Lili gyengesége miatt elájult, társai bevitték egy elhagyott SS-barakkba, így találta meg az Albumot, amikor meleg ruhát keresett. A háború után Lili hazatért, férjhez ment, és 1980-ban ajándékozta az Albumot a Jad Washem Intézetnek. Jákob Lili 1999. december 17-én halt meg.

2005. november 24. Vagonkiállítás- Keleti pályaudvar 10-es vágány
A kiállítást Novák Ilona készítette.

**„Oly korban éltem én e földön
Mikor az ember úgy elaljasult,
Hogy önként, kéjjel ölt, nemcsak parancsra...”**
Radnóti Miklós: Töredék c verse

A vagon és a csendőr egyenruhája 80 embert zsúfoltak be a marhavagonba

2005. december 1. Zsidó iparosok, gyárosok, művészek, sportolók Önállóan feldolgoztuk az alábbi témákat:

Zsidók a magyar iparban
(pl.: Weisz Manfréd)

Zsidók a magyar tudományban
(Teller Ede)

2005. december 13. 15 év időszaki kiállítás megnyitója a Holokauszt Emlékközpontban

2005. december 15. Sebők Tibor igazgató előadása filmvetítéssel a Malomipari Múzeumról

A Részvény társaságok tagjai pénzemberek, akik a Kereskedelmi- és Hitelbank élén álltak, ők zsidó származásúak voltak. Pl a **Weiss**-család és a **Herzog** család malom részvénnel rendelkezett.

A Gizella-malom a **Mayer Krausz** család tulajdona volt. Gabonakereskedő, a szeszipar egyik legnagyobb gyárosa (Krausz Moszkovits-féle Szeszgyár)

A Concordia malom fő részvényese **Deutsch** család, akik a Hatvani Cukorgyár alapítói.

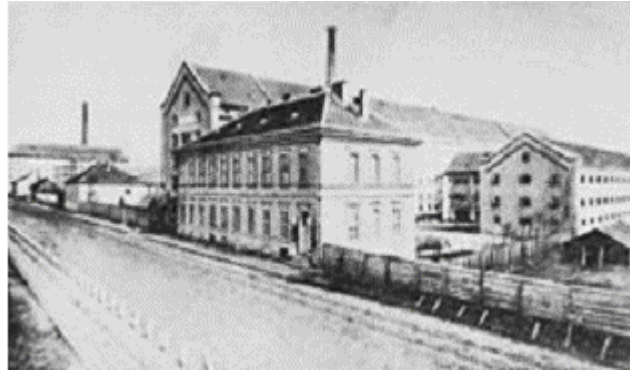
Báró Hatvany Lajos az irodalmi élet támogatója. Aranyfácános vadászterületük volt, ezt a védjegyet láthatjuk a zöldség konzerveken.

A történelmi Magyarországon századunk elején (1906-ban) 17304 malom működött. Ekkor már 2569 volt a gőz- és a motoros malmok száma és ezek végezték a teljes malomipari termelés több mint 80%-át.

A magyar malomipar és malomgépgyártás fő eredménye a modern hengerszék és a síkszita feltalálása, a rendkívül gazdag lisztválasztékot biztosító magasórlési eljárás létrehozása

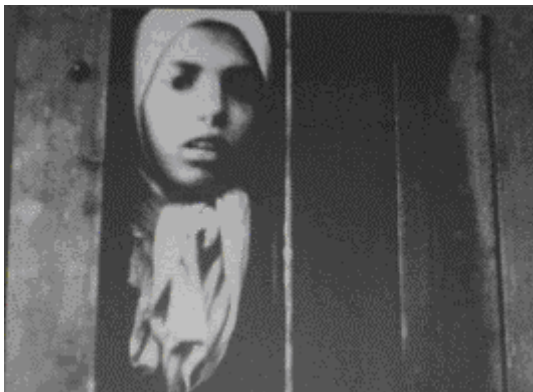
síkszita

Concordia Gőzmalom, 1866- ban alapították

2006. február 9.

A roma holokauszt és a rasszizmus a mai Európában.

A kiállítás négy fő részre tagolható:

1. jogfosztás és deportálás
2. üldöztetés
3. megsemmisítés
4. a mai helyzet Európában

A kiállítás 84 tablóból áll, 70m hosszú és 2 m magas falat alkot. Strasbourgból indult és Magyarországon az első állomása Budapest volt az Arany János utca 32-ben. Megrázónak találtuk a kiállítást.

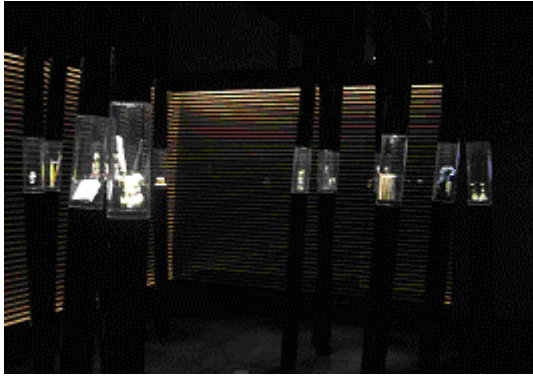
2006. február 26.

Jogfosztástól népiirtásig

Az állandó kiállítás témája a magyar holokauszt.

1. Mi a holokauszt?

- zsidók Magyarországon
- romák Magyarországon

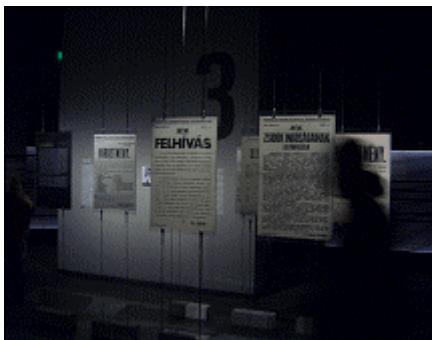

2. Jogfosztás

- Magyarország 1920-1942
- a Kállai-kormány politikája
- a numerus clausus és a zsidótörvények
- a munkaszolgálat 1939-1942
- a romák jogfosztása

3. Kifosztás

4. Megfosztás a szabadságtól

- 1944-gettosítás, deportálás

5. Megfosztás az emberi méltóságtól

6. Megfosztás az élettől

Auschwitz-Birkenau

7. Válaszok

8. Felszabadulás és felelősségre vonás

Embermentők

- diplomáciai embermentés
- egyházi embermentés
- hatósági embermentés
- lakossági embermentés

Családok és sorsok

- a Hatvany-Deutsch
- a Chorin
- a Weiss
- a kárpátaljai Galpert-Ackermann
- a budapesti Braun-Wechsler
- a bonyhádi Singer
- a bicsérdi Bogdán-Kolompár

2006. április 6.

Beszélgetés egy túlélő nénivel, Szászné Scher Ibolya nénivel.

Megismertetett bennünket a gyermekkorával: varrónő lett, részt vett az ellenállásban, börtönbe került. Szenes Hannával itt találkozott, aki nagy hatással volt későbbi életére, a lányát is róla nevezte el. Deportálták, a szörnyű körülmények ellenére is megmaradt erősnek, akarata és hite segítségével túlélte a holocaust borzalmaival. Gyerekeivel és unokáival él tovább a holocaust után maradt terheivel.

2006. április 19.

Látogatás a Zwack Unicum Múzeumában

Zwack történet

A Zwack-család már több mint kétszáz éve, 1790 óta elkötelezett továbbörökítője egy gyógynövényekből készült, sötétbarna színű, keserédes italnak, melyet Unicumnak neveznek. A család tagjai közül az első, II. József Habsburg császár udvari orvosa, dr. Zwack volt, aki feltalálta e bonyolult receptúrát. A több mint negyven gyógynövény összetevőből akár csak egyet is, ha elvonnánk, a nedű rögtön elveszítené varázsát. „Das ist ein Unikum!” – kiáltott fel a császár, amikor először ízlelte meg, és ezzel egy csapásra az ország majdani legnépszerűbb italának névadója lett

2006. április 27.

Látogatás a Kozma utcai temetőben

- Lajta Béla
- Hajós Alfréd
- Húvös-Réni család
- Mártíremlékfal
- A munkaszolgálatban elhunytak emlékműve

2006. május 4.

Látogatás a Salgótarján úti temetőben

- Guttmann
- Hatvany
- Vázsonyi Vilmos
- Heltai Ferenc
- Weiss Manfréd és családja
- A XIX. és XX. századi zsidósíremlékek
- Gettóáldozatainak emlékműve

2006. május 11.

Dohány utcai temető

Mártírtemető

A templom melletti telkeket 1929 és 1932 között építették be. A nagytemplom, a múzeum, az árkádsor és a Hősök Temploma által határolt kis kert kialakításakor a templomhoz alkalmazkodó, arányos, gondosan tervezett, egységes tér létrehozására törekedtek. A nagyzsinaagóga falánál az utcai árkáddal azonos formájú árkádsort alakítottak ki. Az akkor kialakított templomkert azonban 1944-ben, a gettó idején lett a mártírok temetője. Itt hantolták el ugyanis a fasiszta gyilkosok, a betegségek és az éhség zsidó áldozatait. Sokukat később a hozzátartozók kérésére exhumálták, és másutt temették el. Mintegy hétezer áldozat hamvai azonban ma is itt nyugszanak. A temető egyik végét a Hősök templomának megemelt, az árkádsorral ritmizáló hármast bejárati nyílású homlokzata határolja. A szemközti Dohány utca felé eső zárt hatást keltő temetőrész oldalfalain az I. világháború halottainak névsorát, a nemrég felállított *Szenes Hanna emléktáblát* láthatjuk. (Szenes Hanna Magyarországról vándorolt ki Izraelbe, és a II. világháború alatt az angol hadsereg hadnagyaként, ejtőernyővel visszatért, hogy megszervezze az ellenállást a fasiszták ellen. Elfogták és kivégezték.) Itt helyezkedik el még a VAC (Vívó és Atlétikai Club) és a Hasomér szervezet *emléktáblája* is. E kis U-alakú temetőrész közepén áll a pesti gettó emlékműve: nagyméretű fadarab, tetején

szögesdróttal. Nem véletlen, hogy itt helyezték el: a temető mellett, a Wesselényi utcában volt a gettó egyik kapuja (helyét a falon emléktábla jelzi).
(A temető, a Zsidó Múzeum és a székház falán több emléktáblát találunk, többek között a Herzl Tivadar szülőházának helyén felállított táblát.)

Munkánkról filmet is készítettünk, amely honlapunkon megtekinthető.

Készítették a IX. kerületi helytörténeti szakkörösök 2005-2006-os tanévben:

Andrei Henrietta
Bodnár Dóra
Endródi Richárd
Frigyesi Laura
Harangozó Erika
Horváth Renátó
Mága Alexandra
Molnár Cintia
Rác Gizella
Tamási Nóra

Szakkörvezető:

Babácsi Katalin